

**Wyrok z dnia 24 października 1996 r.
II URN 31/96**

Zakład pracy (pracodawca), stanowiący część wielozakładowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, na podstawie przepisów art. 2 ust. 2 oraz art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1) ma obowiązek opłacania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, SA:
Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 24 października 1996 r. sprawy z wniosku Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa, Budownictwa Naftowego "N." w K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w J. o składkę ubezpieczeniową, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Pracy i Polityki Socjalnej [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 21 lutego 1995 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w J. z dnia 27 czerwca 1994 r. [...]

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w J. decyzją z dnia 27 czerwca 1994 r. zobowiązał Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo-Budownictwo Naftowe "N." w K. do opłacania od 1 stycznia 1994 r. składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych działając na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 1989 r., Nr 25, poz. 137 ze zm.) w związku z art. 2, 17 i 18 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1).

Powyższą decyzję zaskarżyło Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo-Budownictwo Naftowe "N." w K., wskazując że jako przedsiębiorstwo użyteczności publicznej nie może być postawione w stan upadłości wobec treści art. 3 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.).

Po rozpoznaniu odwołania Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 21 lutego 1995 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję i zwolnił z dniem 1 stycznia 1994 r., z obowiązku opłacania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych jednostkę organizacyjną Budownictwo Naftowe "N." w K.

W uzasadnieniu wyroku, sporządzonym na żądanie Sądu Najwyższego, Sąd Wojewódzki wskazał, że art. 3 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe wyłącza możliwość ogłoszenia upadłości

przedsiębiorstw państwowych użyteczności publicznej, które w świetle łącznych reguł art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz.1 ze zm.) są wyłączone z obowiązku opłacania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, skoro nie można ogłosić ich upadłości, a okoliczności określone w art. 2 ust. 2 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy podlegają łącznemu rozpatrywaniu.

Powyższy wyrok zaskarżył rewizją nadzwyczajną Minister Pracy i Polityki Socjalnej, zarzucając mu rażące naruszenie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1), art. 3 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.), art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 18, poz. 80 ze zm.) oraz naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 422 § 1 KPC wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa - Budownictwa Naftowego "N." w K. od decyzji Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w J. z dnia 27 czerwca 1994 r. Rewidujący wskazując na stanowisko wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 14 września 1995 r., II UZP 16/95, twierdził że wnioskodawca - Budownictwo Naftowe "N." w K. ma warunkową zdolność upadłościową według treści art. 3 § 2 Prawa upadłościowego. Obowiązek dotowania przez organ założycielski państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej nie stanowi przeszkody prawnej do ogłoszenia jego upadłości lub likwidacji, albowiem ustanie społecznej potrzeby istnienia przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, wynikające z przyczyn technologicznych lub ekologicznych może spowodować zaprzestanie dotowania oraz skutkować ogłoszenie jego likwidacji na podstawie art. 19 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych.

Równocześnie zaskarżony wyrok narusza interes Rzeczypospolitej Polskiej, ponieważ bezpodstawne zwolnienie z obowiązku opłacania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych zmniejsza środki finansowe gromadzone przez ten Fundusz oraz bezzasadnie wyłącza pracowników wnioskodawcy spod działania przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy.

W odpowiedzi na rewizję nadzwyczajną wnioskodawca wniósł o jej oddalenie, podtrzymując swoje wcześniejsze twierdzenia, że przepis art. 3 § 2 Prawa upadłościowego wyłącza możliwość postawienia go w stan upadłości, co wobec konieczności łącznego traktowania stanów określonych w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 grudnia 1994 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy powoduje, że przepisy tej ustawy nie mają do niego zastosowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie i dla porządku należało zwrócić uwagę, że przedmiot sporu wyznacza rozstrzygnięcie problemu, czy wnioskodawca, będący częścią składową (Zakładem) Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa z siedzibą w W., które ma status prawny wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej o

ogólnokrajowym zasięgu działania, ma obowiązek opłacania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Pominięto taki podmiotowy aspekt sprawy w zaskarżonym rewizją nadzwyczajną wyroku, który zwalniał z takiego obowiązku wnioskodawcę, ale motywy rozstrzygnięcia podmiotowo oparto na twierdzeniu o wyłączeniu możliwości ogłoszenia upadłości przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej jako całego organizmu prawnego, pomijając konieczne wywody odnoszące się do części składowej takiej osoby prawnej, jaką jest wnioskodawca. Odmienna argumentacja prawna rewizji nadzwyczajnej odnosi się również do całego przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej, a nie do wnioskodawcy będącego jego częścią składową.

Dokonane porządkujące spostrzeżenie należy usytuować na tle przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1) - powoływanej dalej jako ustawa z 29 grudnia 1993 r. lub ustawa, które obowiązkiem opłacania składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych obciążają pracodawców objętych działaniem tej ustawy (art. 17 ust. 1). Trzeba mieć na uwadze, że pracodawcą w ujęciu normatywnym art. 2 ust. 1 tej ustawy jest osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zatrudniająca pracowników w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą, z wyjątkiem zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych. Jest to klasyczna ustawowa definicja pracodawcy, która dla potrzeb przedmiotowego rozstrzygnięcia wymaga niezbędnego uzupełnienia przez wyjaśnienie, czy pracodawcą w rozumieniu tej ustawy może być również podmiot nie mający osobowości prawnej, jakim jest wnioskodawca będący częścią składową osoby prawnej. Tu odpowiedź twierdząca nie może budzić wątpliwości, albowiem w sferze normatywnej prawa pracy, do której bez wątpienia należy ochrona roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, status prawny pracodawcy może mieć także jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, pod warunkiem posiadania zdolności do zatrudniania pracowników. Takie rozumienie prawne przyznaje się pracodawcy w ujęciu art. 3 KP, który taki przymiot odnosi do jednostek organizacyjnych zatrudniających pracowników także bez związku z prowadzoną działalnością gospodarczą, np. w celach niezarobkowych, i należy uznać jego oddziaływanie na definicję pracodawcy zawartą w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r., jedynie zawężając ją w domenie prawnej tej ustawy do jednostek organizacyjnych, które zatrudniają pracowników wyłącznie w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Transponując te wstępne uwagi na przedmiot sporu należy wskazać, że wnioskodawca ma status pracodawcy w ujęciu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r., będąc równocześnie częścią składową osoby prawnej - wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej o ogólnokrajowym zasięgu działania (§ 1 i § 9 Statutu z dnia 15 września 1982 r. przedsiębiorstwa użyteczności publicznej Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa). Wnioskodawca jest bowiem statutowo wyposażony w niezbędne atrybuty pracodawcy zarówno w rozumieniu art. 3 KP, jak i w ujęciu art. 2 ust. 1 ustawy z 29 grudnia 1993 r., co zresztą w sprawie nie jest kwestyjne.

Według art. 17 ust. 1 i 3 ustawy z 29 grudnia 1993 r. każdy pracodawca objęty działaniem tej ustawy ma obowiązek opłacania składki na Fundusz Gwarantowanych

Świadczeń Pracowniczych, z wyjątkiem pracodawcy niewypłacalnego w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy, a także zakładów pracy chronionej, określonych w odrębnych przepisach (art. 17 ust. 3 ustawy). Krąg pracodawców objętych ustawą obejmuje pracodawców będących osobami fizycznymi, a także pracodawców będących jednostkami organizacyjnymi, jeżeli odrębne przepisy nie wyłączają możliwości ogłoszenia ich upadłości i przewidują możliwość ich likwidacji (art. 2 ust. 2 ustawy). Z uwagi na to, że wnioskodawca stanowi część składową wielozakładowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, możliwość ogłoszenia jego upadłości należy postrzegać w kontekście zdolności upadłościowej tego wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego, ponieważ upadłość może być ogłoszona wobec całego przedsiębiorstwa państwowego (art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe - jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.), ze skutkami prawnymi dla tworzących je części składowych. Zagadnienie zdolności upadłościowej przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej zostało pozytywnie przesądzone w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego. W szczególności w zasługujących w pełni na aprobatę motywach uchwały z dnia 14 września 1995 r., II UZP 16/95, (OSNAPIUS 1996 nr 9 poz. 130), wskazano że już gramatyczna analiza treści art. 3 § 2 Prawa upadłościowego określa warunkową zdolność upadłościową przedsiębiorstw państwowych użyteczności publicznej. W świetle tej regulacji normatywnej możliwe jest ogłoszenie ich upadłości, jeżeli organ uprawniony do reprezentowania Skarbu Państwa nie złożył dwóch oświadczeń: sprzeciwu przeciwko ogłoszeniu upadłości i oświadczenia o przejęciu zobowiązań przedsiębiorstwa. Przy tym ogłoszenia upadłości w stosunku do przedsiębiorstwa państwowego może żądać, oprócz wierzycieli, także organ założycielski oraz organ uprawniony do reprezentowania Skarbu Państwa (art. 4 § 2 pkt 3 Prawa upadłościowego). Równocześnie art. 3 Prawa upadłościowego wytycza jednakową sytuację prawną wszystkich podmiotów prawnych w nim określonych, a skoro w szczególności nie dopuszcza możliwości ogłoszenia upadłości państwowej jednostki organizacyjnej, za której zobowiązania nie ponosi odpowiedzialności Skarb Państwa z mocy ustawy (art. 3 ust. 1), przeto nie może wyłączać takiej potencjalnej możliwości wobec państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, za którego zobowiązania Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności, jeżeli organ uprawniony do reprezentowania Skarbu Państwa nie zgłosi sprzeciwu i nie złożył oświadczenia o przejęciu zobowiązań przedsiębiorstwa. Jeżeli zatem istnieje potencjalna prawna możliwość ogłoszenia upadłości przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej, to analizowane przepisy prawa upadłościowego *explicite* nie wyłączają możliwości ogłoszenia upadłości pracodawcy, wchodzącego w skład wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej, albowiem postawienie w stan upadłości całego przedsiębiorstwa odnosi się do jego części składowych.

Natomiast zagadnienie likwidacji można postrzegać zarówno w odniesieniu do likwidacji całego przedsiębiorstwa wielozakładowego, co przesądzają regulacje normatywne art. 19 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 18, poz. 80 ze zm.), jak również poszczególnych jego części składowych, co przewiduje postanowienia statutu Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa (§§ 11, 15 ust. 3, 34 ust. 4 i § 35 Statutu tego przedsiębiorstwa). Trafnie przy tym argumentował Sąd Najwyższy w motywach po-

wołanej uchwały z dnia 14 września 1995 r., II UZP 16/95, że obowiązek dotowania przez organ założycielski państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej wyrażony w art. 6 ust. 3 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nie jest prawną przeszkodą ani w ogłoszeniu upadłości, ani w likwidacji tego przedsiębiorstwa, ponieważ ustanie społecznej potrzeby istnienia przedsiębiorstwa użyteczności publicznej powinno spowodować w gospodarce rynkowej zaprzestanie dotowania, co może prowadzić do ogłoszenia jego upadłości lub jego likwidację. Podkreśla się wprawdzie, że prawdopodobieństwo wszczęcia takich procedur jest oczywiście mniejsze niż wystąpienie tych zdarzeń w stosunku do innych podmiotów gospodarczych, gdzie nie występuje obowiązek dotacji, jednakże ustawa o ochronie roszczeń pracowniczych nie różnicuje sytuacji prawnej pracodawców w zależności od stopnia prawdopodobieństwa ogłoszenia ich upadłości i likwidacji.

Skoro zatem w stosunku do wnioskodawcy odrębne przepisy nie wyłączają możliwości ogłoszenia jego upadłości wobec potencjalnej możliwości ogłoszenia upadłości całego wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo, a także przewidują możliwość jego likwidacji, to ma on obowiązek opłacania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Uzasadnione jest zatem stanowisko, że pracodawca wchodzący w skład wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego użyteczności publicznej ma obowiązek opłacania składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, stosownie do przepisów art. 2 ust. 2 i art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1 ze zm.). W takich okolicznościach bezpodstawne zwolnienie pracodawcy z ustawowego obowiązku opłacania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych narusza również interes Rzeczypospolitej Polskiej, albowiem bezzasadnie zmniejsza środki tego Funduszu kierowane na zaspokajanie ustawowo określonych roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawców. W konsekwencji uwzględniając rewizję nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji z mocy art. 422 § 1 KPC w związku z art. 11 ust. 5 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego... (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

=====